

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

НЕРУБАЙСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛЦЕЙ № 1 НЕРУБАЙСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Одеса - 2023

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Протокол № 8 від 23 лютого 2023 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Ірина Анатоліївна Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ Євгенія Василівна Тягнирядно

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О.Я.Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 264 с.

© Кафедра педагогіки

Університету Ушинського, 2023

©Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської сільської ради,
Одеського району Одеської області, 2023

предмету викладання, технічні можливості; координувати, планувати, розробляти спеціальні завдання і рекомендації у онлайн-курсах; підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Література

1. Акімова Н. Становлення психології інтернету в Україні і світі. Ніжин: Ранок, 2019. С. 23–31.

2. Заріцька С.І., Литвиненко Н.І. Методичні аспекти впровадження дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти : методичний посібник. Київ, 2019. 88 с.

3. Федорченко С.В. Психологічні особливості взаємодії учасників дистанційного навчання в освітньому процесі ЗВО. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 червня 2020 р.)* Київ. Національний авіац. універ-тет, 2020. С.45–46.

ВИКОРИСТАННЯ ПОЗАУРОЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В РОБОТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА (НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ТА ПРЕДМЕТНІ ГУРТКИ)

О. П. Ноздрова,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

К.Семенова,

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

Актуальність дослідження. Шляхи сучасного розвитку освіти в Україні передбачають її ґрунтовне реформування в напрямку впровадження в освітню практику особистісно-орієнтованого підходу, важливою складовою якого є позааудиторна робота.

Важлива роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі класного керівника у позанавчальний час. Таку роботу називають позакласною та позашкільною.

В умовах сучасної школи особливого значення набуває формування в учнів у процесі позакласної та позашкільної роботи мистецьких інтересів, виховання естетичних почуттів, любові, емоційного ставлення до природи, розвиваються і такі риси особистості, як колективізм, відповідальність за доручену справу, акуратність та наполегливість.

Позакласній виховній роботі завжди приділялася значна увага з боку багатьох вчителів, методистів і вчених (Андрюханова В.М., Бачинський Т.Г.) [2].

У методичній літературі існує багато визначень позакласної роботи. Більшість авторів вважають, що позакласна вихована робота – це навчальний процес, що реалізовується в позаурочний час понад учбовий план і обов'язкову програму колективом вчителів та учнів.

У навчально-виховному процесі сучасної школи, крім уроку використовують позаурочні форми: семінари, практикуми, факультативи, екскурсії, індивідуальні або групові додаткові заняття, предметні гуртки, домашня навчальна робота.

Значення екскурсій полягає в тому, що учні здобувають наочні знання в природних умовах, отримують багатий матеріал для спостережень, сприймають явища в цілісності, накопичують багатий матеріал для наступної роботи. Екскурсії також позитивно впливають на емоційну сферу школярів

Навчальна екскурсія (лат. *excursio* — прогулянка) — форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями поза межами школи і під керівництвом учителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання [2].

Екскурсія є складною формою навчально-виховної роботи, триває 45-90 хв. Вона відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями учнів і самого вчителя, допомагає виявити практичну

значимість знань, сприяє ознайомленню учнів з досягненнями науки, є ефективним засобом виховання учнів, зокрема їх емоційної сфери [3].

Екскурсії поділяють: за змістом (виробничі, біологічні, історичні, географічні, краєзнавчі, мистецькі); за часом (короткотермінові, тривалі); за черговістю під час навчального процесу: попередні, або вступні (на початку вивчення теми, розділу програми), супровідні, або проміжні (в процесі вивчення навчального матеріалу), заключні, або завершальні (наприкінці вивчення теми, розділу), за відношенням до навчальних програм (програмні та позапрограмні) [1].

Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства, лабораторії НДІ, вищі навчальні заклади, установи культури і мистецтва (музеї, виставки), храми, історичні місця і пам'ятки тощо. Планують їх заздалегідь у межах урочного часу (екскурсії з виховною метою належать до позакласних заходів, їх проводять в позаурочний час).

Для ефективного проведення екскурсії необхідне чітке визначення освітньої та виховної мети, вибір оптимального змісту, об'єкта екскурсії з урахуванням рівня підготовки учнів.

Проведення екскурсії поділяють на декілька етапів:

1. Теоретична та практична підготовка передбачає опанування учнями мінімумом необхідних знань. Учитель заздалегідь знайомиться з об'єктом, домовляється з екскурсоводом про дидактичний зміст екскурсії.

2. Інструктаж, завдання якого полягає в ознайомленні учнів з метою і змістом екскурсії. Учитель характеризує об'єкт, зацікавлює ним, повідомляє про план екскурсії, за потреби — накреслює маршрут-схему.

3. Проведення екскурсії, що передбачає послідовний розгляд об'єктів екскурсії, визначення головного для отримання необхідної інформації про об'єкт. Учні запитують, спостерігають, запам'ятовують, роблять нотатки. Завершується екскурсія відповідями на запитання щодо її змісту.

4. Опрацювання матеріалів екскурсії передбачає уточнення, систематизацію, узагальнення одержаних під час екскурсії вражень, спостережень. Обов'язковим є аналіз підсумків навчальної екскурсії — усне опитування, використання даних під

час наступних уроків. За потреби наслідки екскурсії оформлюють у вигляді стенда, плаката чи альбому [1].

Наведемо зразок **навчальної екскурсії** для учнів початкової школи з теми «Екскурсія в природу». **Мета:** звернути увагу учнів на неповторність краси природи весняного лісу, на розмаїття барв, звуків, красу форм, багатство пахощів; закріпити правила поведінки у лісі, розвивати потребу в спілкуванні з природою; виховувати любов до природи рідного краю.

Хід екскурсії

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми і мети уроку

– Сьогодні ми здійснимо подорож у природу, ви дізнаєтеся про правила поведінки у лісі.

III. Проведення екскурсії

1.Бесіда. Пригадайте: якими є правила поведінки серед природи? Давайте послухаємо звуки весняного лісу. Хто що почув? Кому належать ці звуки? Згадайте, яким був ліс узимку? Що змінилося? А які нові кольори з'явилися у лісі навесні? Назвіть їх. Як відрізняється колір листя у різних дерев? Коли починають цвісти черемха, шипшина, калина, бузок? У яких лісах росте ряст? Коли цвітуть тюльпани і нарциси? Що ви знаєте про медунку? Прочитайте про неї у довідковому бюро. Що можна сказати про пахощі лісу?

-Подивіться, діти, яка краса навкруги! Що ми можемо зробити, щоб зберегти цю красу?

– У кожного з нас, діти, три матері. Перша – це ненька, яка нас народила, друга – Батьківщина, наш рідний край і третя – мати-природа. А чи знаєте ви, що і в стосунках з природою існують свої правила? Назвіть їх.

– Чому їх треба знати і дотримуватися?

2. Розв'язування проблемних ситуацій

– Як ви вчините, якщо знайдете пташине гніздо?

– Коли знайдете барвисту квіточку?

– Як треба поводитися в природі, щоб не заподіяти їй шкоди?

3. Дидактична гра “Хто тут живе? Що росте?”

Учитель накриває хустинкою травичку. Потім піднімає її. Діти уважно роздивляються і називають рослини, комах, які там є.

4. Дидактична гра “Таємниці природи”

Завдання: розбігтися лісом, знайти свою “таємницю природи”, розповісти про неї.

5. Спостереження за красою навколишньої природи (розвиток мовлення)

– Чому вербу називають плакучою? Горобину – кучерявою? Тополю – стрункою? Дуб – могутнім?

– Чим відрізняються гілки цих дерев?

– На що схожа хмаринка?

– Доберіть слова, якими можна описати вітер, сонце, плоди дерев тощо.

6. Конкурс на кращого знавця природи рідного краю

– Назвіть якнайбільше рослин, тварин рідного краю.

– Відшукайте за поданими картинками потрібну рослину, яка росте в даному місці (робота у групах)

7. Вивчення правил поведінки в лісі

– У лісі не можна галасувати, тому що це – дім, у якому живуть лісові мешканці.

– Не ламайте гілки дерев, кущів, не оббивайте з них листя, цвіт.

– Не рвіть квіти на лузі, в полі, в лісі.

– Не обривайте павутиння на деревах, не вбивайте павуків.

– Не ловіть метеликів, бабок, інших комах.

– Не чіпайте мурашники.

– Не бийте жаб, не вбивайте змій.

– Не намагайтеся ловити диких тварин та їх дитинчат.

– У лісі не можна розводити багаття.

– У лісі не можна кидати сміття.

IV. Підсумок екскурсії

– Що цікавого спостерігали під час екскурсії?

- Як називаються птахи, яких ви бачили на екскурсії?
- Якого кольору хутро у білочки?
- Поясніть: чому не можна галасувати в лісі?
- Розкажіть удома про екскурсію.

Діти в класі висловлюють свої враження від почутого і побаченого за допомогою малюнків

Ми зазначимо у процесі дослідження, як ми готували екскурсію. Учитель попередньо вивчав екскурсійний об'єкт, з'ясовував його освітні можливості, визначав цілі та завдання, тип і структуру екскурсії; готував проблемні питання і завдання для учнів; встановлював джерела інформації; вибирав оптимальне поєднання методів і прийомів навчання, складав план екскурсії; намічав маршрут пересування; готував додаткові наочні посібники та необхідне обладнання (вимірювальний інструмент, блокноти, олівці, папки для гербаріїв, фотоапарат, компас); проводив організаційну бесіду з учнями, під час якої повідомляв дату, місце, мету і завдання екскурсії; роз'яснював правила безпеки і поведінки на екскурсії. Також коротко характеризував екскурсійний об'єкт, радив, як і що дивитися, за чим спостерігати, як і що записувати і фотографувати, як пересуватися по маршруту.

Учитель розподіляв обов'язки серед учнів; при необхідності ділив їх на групи, призначав груповодов, давав завдання для кожної групи, призначав відповідальних за обладнання; інструктував учнів про порядок обробки інформації і матеріалів, складанні письмових звітів, про підведення підсумків та рефлексії.

Під час екскурсії проводилася вступна бесіда, нагадувалася мета екскурсії, завдання. Після цього учні приступали до огляду екскурсійних об'єктів і виконання завдань: робили замальовки, записи, виділяли особливості об'єктів, узагальнювали побачене.

Учитель під час екскурсії ілюстрував свою розповідь демонстраціями, ретельно відбираючи екскурсійні об'єкти, керуючи спостереженням учнів.

Наприкінці екскурсії вчитель перевіряв роботу учнів, проводилася заключна бесіда. При необхідності учням пропонувалося виконати домашнє завдання.

Науковці (Клюєва Т.М., Андрюханова В.М) зазначають, що у процесі спостереження та аналізу навчальної екскурсії необхідно зосередити увагу на таких параметрах:

- педагогічна доцільність теми екскурсії;
- раціональна постановка цілей та завдань екскурсії;
- тип екскурсії (літературна, краєзнавча, виробнича) й урахування її специфіки при організації та проведенні;
- теоретична та практична підготовка учнів до екскурсії;
- ознайомлення з екскурсійним об'єктом і складання плану екскурсії (інколи це маршрут, пункти спостереження; формулювання запитань для учнів, на які вони повинні отримати відповіді під час екскурсії);
- інструктаж учителя із проведення екскурсії (психологічна, змістова та етична підготовка), уточнення й розподіл завдань серед учнів;
- процес проведення екскурсії (організація спостереження, консультація в ході екскурсії, завдання та їх виконання учнями - малюнки, фото-, кінозйомки, записи на магнітну плівку);
- поведінка учнів на об'єкті, їх зацікавленість тим, що спостерігають;
- оформлення матеріалів екскурсії (альбом, вікторина, рукописні фільми, графіки, діаграми, доповіді, аматорські кінофільми);
- результативність навчальної екскурсії (поповнення науковими та спеціальними знаннями, уміннями та навичками учнів; розширення світогляду, ерудиції, поля активного навчання та зіткнення з реальними речами, людьми, процесами, явищами; дисципліна, відчуття задоволення від побаченого, почутого під час екскурсії; якість оформлення матеріалів екскурсії, доцільність і можливість їх використання в навчально-виховному процесі) [1].

Хочемо зазначити в дослідженні про *предметні гуртки* — науково-освітні гуртки, які організовані з метою розширення й поглиблення знань учнів з різних

предметів навчального плану школи й розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки, художньої літератури й мистецтва, техніки тощо [2].

Вони посідають важливе місце серед позаурочних форм навчання. Створюють їх у школі відповідно до навчальних предметів (математичні, фізичні, хімічні, літературні та ін.), керують ними учителі на громадських засадах. Предметні гуртки беруть участь у проведенні масових виховних заходів у школі: готують і проводять тематичні вечори, конкурси, олімпіади, тижні та місячники знань, випускають стінну, радіогазету, альманахи.

До різних видів практичної діяльності прилучають дітей технічні гуртки. У них є можливість проводити певну профорієнтаційну роботу з учнями і виховувати в них любов до праці. Фізичному розвитку дітей сприяють організовані в школах різноманітні спортивні секції (волейбольна, футбольна, легкої атлетики, гімнастична тощо), їх мета — досягнення високих результатів і перемог у спортивних змаганнях водночас із зміцненням здоров'я та загальним фізичним розвитком дітей. Учнів поділяють на вікові групи, перед кожною з яких ставлять свої навчально-виховні завдання.

Під час занять у гуртках педагог не повинен забувати про громадянське, моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання учнів. Слід також дбати про організованість і дисципліну, активність і самостійність учнів.

Висновки. Шкільна екскурсія - ефективна форма навчання, що вимагає систематичного застосування. Нечасті екскурсії не дозволяють дітям виробити необхідні навички пізнання реальності. Тому екскурсії необхідно проводити регулярно, забезпечуючи їх ретельно розробленими навчальними завданнями, за якими учні звітують поряд з іншими перевіркою роботи.

Провідне місце в позааудиторній діяльності займає гуртково-клубна робота. Вона є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів.

Література

1. Андрюханова В.М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності // *Управління школою*. 2020. №34. С. 5–10.
2. Ключєва Т.М. Творчий підхід учителя до створення сучасного уроку // *Таврійський вісник освіти*. 2015. №2 (2). С. 122 – 129.
3. Єрмаков І.Г., Хайруліна В.М. Виховання особистості // Педагогічні інновації у сучасній школі. Київ : Освіта, 2014. 175 с.
4. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2013. 320 с.

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АТМОСФЕРИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

О. П. Ноздрова,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

Д. Новікова,

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

Актуальність дослідження. У Державній національній програмі "Освіта. Україна ХХІ століття" серед принципів модернізації освіти в Україні одним із найважливіших визначений принцип гуманізації й утвердження людини як найвищої соціальної цінності, гармонія стосунків людини і навколишнього середовища суспільства і природи.

Велике значення має психологічна атмосфера уроку, що дозволяє школяреві максимально реалізувати свої можливості.

Успішні та правильно організовані уроки є запорукою ефективності всього навчально-виховного процесу. Серед причин низької успішності виділяють